ԱՐՄԷՆԻԱ

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՑԻՆ ՓԱՂԱՓԱԿԱՆ ԵՒ ԱՑԼՆ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արդիլուած չէ, ամբողջ 14-րդ շրջանի (98օգոստ.—99 մայիս) բաժնորդագինն է 20 Ֆր. կանխիկ։ Կարելի է նաև բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2½ Ֆր. հաշուելով և 1899 մայիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով։

Նամակ և ծրարպէտք է ղրկել հետևեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal *Arménia*. MARSEILLE (France)։

ՀԻՆ ՏԱՐՒՈՅ ԹԻՒ 9

1898 ՕԳՈՍՏՈՍ 31

1898 ՕԳՈՍՏՈՍ 19 (Հ. Տ.)

ՁՈՐՆԱՇԱՐԱԿ

Կը հրատարակուի Կ. և Շաբ. օրերը

ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, հաճախ օտելով և կամ ամբողջ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Չարաւուր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները։

Յանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով Յանուցման 1 միջակերը 1 սանթիմարժէ։ 1 գլխագիրը 2 սանթիմ։

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction : Rue Fortia, 7.

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ "ԱՐՄԷՆԻԱ,,Ի ՀԻՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

(1898 *ՕԳՈՍՏՈՍ*—99 *ՄԱՅԻՍ*)

Արմենիայի բաժնորդագրութեան պայմանները նոյնը կը մնան։ Թէ՛ օգոստոսէն, թէ՛ սեպտեմբերէն և թէ՛ հոկտեմբերէն սկսելով բաժնորդ եղողները հաւատարապէս կը պարտին վճարել 20 ֆրանք բաժնորդագին մինչև 14-րդ շրջանի վերջը (1899 մայիսի վերջ)։ Իսկ անոնք որ ամբողջ 14-րդ շրջանին (1898 օգոստ. — 99 մայիս) համար չեն բաժնորդագրուիր, կարող են ամսական 2½ ֆր.ի հաշուով բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզեն, 1899ի մայիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով։

ԱՐՄԷՆԻԱՅԻ ՕԺԱՆԴԱԿՆԵՐՆ ԻՐԵՆՑ համար ստացած մէկ օրինակ Արմենիային զատ՝ որի բաժնորդագինը 20 ֆր. է, ուրիշների համար քանի օրինակ Արմենիա որ ուզեն, իրենց լրագրի ծրարին մէջ դրուած կը ղրկուի առանց ուրիշ հասցէ վրան գրելու և անոնց բաժնորդագինը ամսական մէկ ֆրանք միայն հաշուելով։ Յանկացողներին կը ղրկուի Արմենիայի Օժանդակութեան կանոնագիրը։

Որովհետև մենք մեր թերթերը մեր բաժնորդների թուին համեմատութեամբ կը տպենք և ո՛չ շատ աւելի, օգոստոսի սկզբէն Արմենիա ունենալ ուզողները պէտք է փութան բաժնորդ գրուելու, ԿԱՆԽԻԿ ղրկելով բաժնորդագինը։

Անոնք որ 14-րդ շրջանի ամբողջ բաժնորդագին 20 ֆրանքը կը հասցունեն մեզ, ամենէն ուշը, գոնէ առաջիկայ օգոստոս ամսի վինչև վերջը, ձրիապէս կը ստանան նաև 1 հատ մեր ծախու հանած ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՆՈՒԿԸՆ։ Օգոստոսն անցնելէ յետոյ, ա՛լ կը դադրի այդ պայման։ Անոնք որ կուզեն որ արձանագրուելով (recommandé—registered) ղրկուիգանձանակը, պէտք է որ 20 ֆրին հետ մէկտեղ 25 սանթիմ ալ ղրկեն արձանագրութեան ծախքը։

Տարակոյս չունինք որ մեր դաշտավարակիցները կը փութան այժմէն իրենց Ձանքեր կրկնապատկել Արմենիան տարածելու համար որ աւելի ընդարձակ ոյժերով կարենանք շաբունակել 14-րդ տարեշրջանը։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր վերնակեցուբեաց առաջարկ Նիքոլա Ե Զարի կողմէն։ — Վիճակ Ե և ճանըօրդուբիւնը։ — Գեր. Յովսէփ եպիս կոպոս Սարաճեան, Ամերիկայի Հայերի նոր առաջնորդը։ — Հայեր ի Հնդկաստան։ — Պարսկաստանի խռովութիւնները։ — Կրետէ. — Անգլեսլիճական կռիւը. — «Արմենիայի խնայողական գանձանակ»ի նուէրը. — Արտասահմանի լուրեր։ — Յանուցումներ. — Բանասիրական (Հայրիկը)։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՋԵՆԵՐԿՈՒԹԻՒՆԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ՆԻՔՈԼԱ Ե ՋԱՐԻ ԿՈՂՄԷՆ

Վերջին ատիճանի կարևոր հրատարակութիւն մը եկաւ այս օրեր ղբաղեցնել ընդհանուր լրագրութեան և դիւանագիտութեան ուշադրութիւնը։

Ռուսիոյ Զարին հրամանով, իր արտաքին գործերի նախարար Մուրաւիեֆ կոմսը օգոստ. 12/24ին յանձնած է օտար տէրութիւններու Բէթերսպուրկի դեսպաններին հետևեալ գրութիւնը որ պաշտօնապէս հրատարակութեան տրուած է նաև Բէթերսպուրկի «Մէսաժէ Օֆֆիսիէլ» լրագրին մէջ։

«Ընդհանուր խաղաղութեան պահպանումը և բոլոր ազգերին վրայ ծանրացող չափազանց սպառազինութիւնները կարելի եղածին չափ թեթևացում մը՝ ամբողջ աշխարհի ներկայ կացութեան մէջ իբրև խոհեմ մը կը ներկայանան որին պէտք է ձգտին բոլոր կառավարութիւնները ջանքերը։ Իմ օգոստափառ տիրոջ, Նորին Վեհափառութեան կայսէր մարգասիրական և վեհանձն տեսութիւններին բոլորովին հաճելի եղած է այդ։ Ան համոզմամբ թէ այս բարձր նպատակ կը համապատասխանէ բոլոր տէրութիւններուն ամենաէական շահերին և օրինաւոր փափաքներին, կայսերական կառավարութիւնը կը կարծէ թէ ներկայ ժամանակը շատ յարմար է ամենէն ազդու միջոցները փնտռելու, միջազգային վիճաբանութեան միջոցով, իրական և տևական խաղաղութեան մը բարիքները բոլոր ժողովուրդներուն ապահովելու համար և ամենէն առաջ, ներկայ սպառազինութիւններուն հետզհետէ ընդարձակման սահման մը դնելու համար։

«Վերջին քսան տարիներու ընթացքին մէջ, ընդհանուր հանդարտութեան մը ցանկութիւնները մանաւանդապէս հաստատութիւն գտած են քաղաքակիրթ ազգերու գիտակցութեան մէջ. խաղաղութեան պահպանումը միջազգային քաղաքականութեան իբրև նպատակ ներկայացուած է, անոր անուններն է որ մեծ պետութիւններն իրենց մէջ հզօր դաշնակցութիւններ կազմած են, անոր պահպանումը աւելի ապահովելու համար է որ իրենց զինուորական ոյժեր մինչև այժմ չտեսնուած համեմատութեամբ յառաջ տարած են և դեռ կը շարունակեն զանոնք աւելցունել, ոչ մէկ զոհողութեան առջև չընկրկելով։

«Այսու ամենայնիւ, այդ բոլոր ջանքերը չկրցան դեռ փափաքուած իրագործութեան բարերար արդիւնքները տալ. զրահապատ նաւերու, հեռահար ռմբակոծող հրանօթներու, հանկարծական պատերազմական տագնապներ իրեն թոյլ չեն տուած այդ բազմալի վիճակին դէմ առնելու։ Միայն 3 կամ 4 տարիներ կը պահպանէին համեմատ կրօնապետի բնականարան անթուլ ծաղիկ խոնարհմուտքը։ Ցած առատաղով, կոկիկ սակայն ցանցառ կահկարասի զրուած նախասենեակի մը մէջ, սպասեցինք Նորին Սրբութեան ներկայանալու հաճոյքը վայելելու. և թէև չատ մը այցելուներ և վարդապետներ կանխաւ եկած էին Նորին Սրբութեան ներկայանալու այլևայլ պատճառներով, սակայն մենք պիտի ըլլայինք Նորին Վեհափառութեան առաջին ներկայացուողները։ «Ինքըր Օ.ըն» եաններն իրենց գլուխ խոնարհեցուցած

բական և վեհանձն տեսութիւններին բոլորովին հաճելի եղած է այդ։ Ան համոզմամբ թէ այս բարձր նպատակ կը համապատասխանէ բոլոր տէրութիւններուն ամենաէական շահերին և օրինաւոր փափաքներին, կայսերական կառավարութիւնը կը կարծէ թէ ներկայ ժամանակը շատ յարմար է ամենէն ազդու միջոցները փնտռելու, միջազգային վիճաբանութեան միջոցով, իրական և տևական խաղաղութեան մը բարիքները բոլոր ժողովուրդներուն ապահովելու համար և ամենէն առաջ, ներկայ սպառազինութիւններուն հետզհետէ ընդարձակման սահման մը դնելու համար։

«Վերջին քսան տարիներու ընթացքին մէջ, ընդհանուր հանդարտութեան մը ցանկութիւնները մանաւանդապէս հաստատութիւն գտած են քաղաքակիրթ ազգերու գիտակցութեան մէջ. խաղաղութեան պահպանումը միջազգային քաղաքականութեան իբրև նպատակ ներկայացուած է, անոր անունովն է որ մեծ պետութիւններն իրենց մէջ հզօր դաշնակցութիւններ կազմած են, անոր պահպանումը աւելի ապահովելու համար է որ իրենց զինուորական ոյժեր մինչև այժմ չտեսնուած համեմատութեամբ յառաջ տարած են և դեռ կը շարունակեն զանոնք աւելցունել, ոչ մէկ զոհողութեան առջև չընկրկելով։

«Այսու ամենայնիւ, այդ բոլոր ջանքերը չկրցան դեռ փափաքուած իրագործութեան բարերար արդիւնքները տալ. զրահապատ նաւերու, հեռահար ռմբակոծող հրանօթներու, հանկարծական պատերազմական տագնապներ իրեն թոյլ չեն տուած այդ բազմալի վիճակին դէմ առնելու։ Միայն 3 կամ 4 տարիներ կը պահպանէին համեմատ կրօնապետի բնականարան անթուլ ծաղիկ խոնարհմուտքը։ Ցած առատաղով, կոկիկ սակայն ցանցառ կահկարասի զրուած նախասենեակի մը մէջ, սպասեցինք Նորին Սրբութեան ներկայանալու հաճոյքը վայելելու. և թէև չատ մը այցելուներ և վարդապետներ կանխաւ եկած էին Նորին Սրբութեան ներկայանալու այլևայլ պատճառներով, սակայն մենք պիտի ըլլայինք Նորին Վեհափառութեան առաջին ներկայացուողները։ «Ինքըր Օ.ըն» եաններն իրենց գլուխ խոնարհեցուցած

խակ ապերիը ցամքեցունել կը սկսին. ժողովուրդներուն մտաւորական և ֆիզիքական ոյժերը, աշխատանքն ու դրամագլուխը, մեծ մասամբ կը չեզոքին իրենց բնական գործածութեան տեղէն և ապարդիւն կը սպառին։ Հարիւրաւոր միլիոններ կը գործածուին սոսկալի քանդիչ զէնքեր ունենալու համար որոնք գիտութեան վերջին խօսքը կը համարուին այսօր, բայց սահմանուած են իրենց բոլոր արժէքը հետևեալ օր կորսնցունելու, այդ կարգի մի նոր գիւտ երևան գալով։ Ազգային կրթութիւնը, տնտեսական յառաջդիմութիւնը և հարստութիւնների արտադրութիւնը անդամալուծուած կամ իրենց զարգացման ընթացքին մէջ շեղած կը տեսնուին. այնպէս որ իւրաքանչիւր տէրութեան սպառազինութիւններն որչափ որ աւելի կատելեան, հետզհետէ նոյնչափ աւելի քիչ կը համապատասխանեն կառավարութիւնների ժառդրած նպատակին։

«Տնտեսական տագնապները որոնք մեծ մասամբ հետևանք են ծայրայեղ սպառազինութիւնների գրութեան՝ և այն յարատև վտանգի որ պատերազմական նիւթերի այդ մեծ քանակին մէջ կը հանգչի, մեր օրերի վինեալ խաղաղութիւնը կը վտանգեն ճնշող մի ծանր բեռի տակ ժողովուրդներն իրենց վրայ կրելու համար հետզհետէ աւելի և աւելի կը նեղուին։ Չեն տեսներ պէտ յայտնի կերևի որ եթէ այս կացութիւն երկարաձգուի, անխուսափելի կերպով պիտի առաջնորդէ նոյն իսկ այն տաղնիվրաւորութեան որը հեռացունել կուզեն և որի սարսափները կանխաւ սարսուռ կպղդին ամեն մարդ-

---

Տէրունեանի, ներկայացանք ամենայն Հայոց պաթողիկոսին։ Հայոց եկեղեցին հարուստ հաստատութիւն մը չէ. հալածանք և պատերազմական տագնապներ իրեն թոյլ չեն տուած այդ բազմալի վիճակին ունենալու։ Միայն 3 կամ 4 տարիներ կը պահպանէին համեստ կրօնապետի բնականարան անթուլ ծաղիկ խոնարհմուտքը։ Ցած առատաղով, կոկիկ սակայն ցանցառ կահկարասի զրուած նախասենեակի մը մէջ, սպասեցինք Նորին Սրբութեան ներկայանալու հաճոյքը վայելելու. և թէև չատ մը այցելուներ և վարդապետներ կանխաւ եկած էին Նորին Սրբութեան ներկայանալու այլևայլ պատճառներով, սակայն մենք պիտի ըլլայինք Նորին Վեհափառութեան առաջին ներկայացուողները։ «Ինքըր Օ.ըն» եաններն իրենց գլուխ խոնարհեցուցած

էին կայսրներէ, իշխաններէ, բահանաներէ (Հնդիկ իշխան) և նապատներէ առնէ, բայց ոչ սպիտակահեր և սպիտակամօրուս պատրիարքի մը, որ իր փայտէ պարզ աթոռի վրայէն դէպի մեզ նայելով մարդասիրաբար ժպտաց, և իր այդ դիրքը մեզ պատեց այնպիսի ակնածութեան յարգանքի մը մէջ որին երբէք ենթարկուած չէինք տեղ։

Կաթողիկոսը կապոյտ մետաքսէ պատմուճան մը հագած էր, գլուխը պսակուած էր կապոյտ գոտակով մը. իր վրայի մյուռոն զարդարանքն էր ոսկիէ մեծ խաչ մը ոսկիէ շղթայով վզէն կախուած, և իր ալ ձեռքի վրայ կնքամատնին, որը նկատեցի իր մատուցած ձեռքը համբուրած ժամանակս (1)։ Սովորութիւն է որ

(1) Կետանքը այն է, որոյ մէջ հոգի կայ. և ով որ հոգի ունի, նա վեհ՛մ ըզ-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՀՅՈՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՍԷՐԸ

Ի. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Հայկական հարցը ծնունդ առաւ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ 1877-78 թուականներուն տեղի ունեցած պատերազմին ընթացքին։ Ռուսիոյ կայսր Ալեքսանդր Բ.ի հրամանագրով մը, որ կը հրատարակուի Սան Սթեֆանոյի մէջ, Մարտ 19ին, Ռուսիա կը յայտարարէ, թէ Թուրքիոյ հայաբնակ նահանգներուն մէջ բարենորոգումներ պիտի կատարուին։ Ռուսիոյ կայսրը կ՚ըսէ, թէ ինք կը պատերազմի Թուրքիոյ դէմ, որպէսզի Թուրքիա կատարէ իր խոստումները, զորս ան տուած էր Եւրոպական պետութիւններուն, եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ, Փարիզի դաշնագրով մը, որ կնքուած էր 1856 թուականին։ Ռուսիոյ կայսրը կ՚ըսէ, թէ ինք կը պատերազմի Թուրքիոյ դէմ, որպէսզի Թուրքիա կատարէ իր խոստումները, զորս ան տուած էր Եւրոպական պետութիւններուն, եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ, Փարիզի դաշնագրով մը, որ կնքուած էր 1856 թուականին։

Ռուսիոյ կայսրը կ՚ըսէ, թէ ինք կը պատերազմի Թուրքիոյ դէմ, որպէսզի Թուրքիա կատարէ իր խոստումները, զորս ան տուած էր Եւրոպական պետութիւններուն, եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ, Փարիզի դաշնագրով մը, որ կնքուած էր 1856 թուականին։ Ռուսիոյ կայսրը կ՚ըսէ, թէ ինք կը պատերազմի Թուրքիոյ դէմ, որպէսզի Թուրքիա կատարէ իր խոստումները, զորս ան տուած էր Եւրոպական պետութիւններուն, եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ, Փարիզի դաշնագրով մը, որ կնքուած էր 1856 թուականին։

Ինը տարի առաջ, երբ վիլհելմ Բ կայսրն կը մեկներ, «Հօհենցօլլերն» չոգենաւով իրեն հետ մեկտեղ տարաւ 70 խոշոր մետաղ ամեն տեսակ ընծայներով լցուած որոնցմով Նորին վեհափառութիւնը չանացած էր արեւելեան հիւրընկալութեան չքեղութիւն վրայ լաւագոյն գաղափար մը տալ արեւմտեան միապետին։ Կայսրը քնաւ այնպէս չնկատեց թէ փառիշահը կը չափազանցէր Թագաւորական գլուխներին միջև իրար հետ երբ ողջագուած առատաձեռնութիւնը. ոչ միայն մեծ հաճութեամբ կընդունէր իրեն ընծայուածները, այլ և փափուկ կերպով կը հասկցունէր որ չնեղանար եթէ աղաչեն իրեն որ բարեհաճի այս ինչ կամայն ինչ լծանկապին առարկայն ալ իրեն հետ առնել. այնպէս որ ան գնահատելի արժէքով հին ժամանակի գործեր որոնցմով զարդարուած էին իր բնակութեան յատկացած Մէրասիմի քէօշկի սենեակները, պէրլինի ճանբան բռնեցին։ Այս պատճառով է որ Եըլտըզի մէջ իրենց պատրաստութիւնները այնպէս կըտեսնեն այժմ որ այս անգամ վիլհէլմ կայսրը աւելի գոհ լինի իր ստանալիք ընծաներէն քան թէ ինը տարի առաջ։ Թօփգապուի դանձարանը վերէն վար աչքէ անցունելով ամենագեղեցիկ ակնեղէնները ընտրեցին և հիմա պալատի ոսկերիչներն զբաղուած են զանոնք ահագաւորելով թանկագին բաներ չինելու։ Բուրդէ և մետաքէ պարսկական և թիւրքական գործեր, հին թաւիշներ — թիւրքերն երբեմն կը գերագանցեն այս արհեստի մէջ որ յետոյ կամաց կամաց Թոդուցին որ իմնայ և անհետանայ — չատ հարուստիւ զէնքեր՝ կարկհաններով, ապագիններով և ղմրուխտներով զարդարուած պատեհաններով և երախակալներով. սաթեր, յասմին քարեր, անուոր մեծութեամբ արեւելեան յասմիաքարեր նայլն. ահագին հարստութիւններ կը դիզեն այնպէսոր չատմը թանգարաններ կարելի էր ուրախացունել առնցմով։ Մինչև իսկ սուրբերի մասունքներ — որոնք Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտին կ. պոլիսն առնելով քաղաքին կողոպտուած ժամանակը ձեռք անցուած են և անկէ ի վեր մեծ նախանձախնդրութեամբ պահուած էին Թօփգափուի պալատի գանձարանին մէջ — պիտի ընծայուին Աւմանիան բարեպաշտ թագաւորին Սուլթանը, պէտք է խոստովանիլ որ երբ բան մը ընէ, աղէկը կընէ և մէկ քանի հազար ոսկին չնայիր իր բարեկամներ հաճելի լինելու համար ...։

ԳԵՐ. ՅՈՎՍԷՓ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ,
ԱՄԵՐԻԿԱՒ ՀԱՅԵՐԻ ՆՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Ցայտնի է որ Ամերիկաի հայ գաղութը վերջերս այնչափ բազմացած է որ Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսն արժան համարեց առաջնորդական վիճակ մ'ընել Ամերիկան և այդ նորակազմ առաջնորդական վիճակի վրայ առաջին եպիսկոպոս ձեռնադրեց Գեր. Սարաճեան։ Եւրոպաի և Ամերիկաի մէջ այժմ առաջնորդանիստ միակ տեղը կը մնի Միացեալ Նահանգների Ուսթըը քաղաքը, ուր երկրներուն հայ գաղութները հոգեւոր հովուութիւններուն յանձնուած լինելով։

Սարաճեան Սրբազան որ Վեհ. Հայրիկի հրամանին և Ամերիկաի հայ ժողովրդի բազձանքին համեմատ էմմիածնէն ճանբայ ելած էր արդէն իր նոր պաշտօնատեղ երթալու, երկու օր առաջ հասաւ Մարսէյլ, Բագէի «Միջերկրական» չոգենաւով։ Մի քանի օր կը մնայ այստեղ։ Մարսէյլի հայ գաղութը իր գոյութենէն մինչև այժմ հայ եպիսկոպոսի մ'այցելութեանը դեռ արժանացած չլինելով, ուրախութեամբ կուզէ օգտուիլ Նորին Սրբազնութեան այս պատահական այցելութենէն և հոգեւորապէս մխիթարուիլ իր ներկայութեամբ։

Կը լսենք թէ Նորին Սրբազնութիւն կերթայ օր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ և Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ողջոյնն ու օրհնութիւնը հաղորդելով ժողովրդին, քարոզ պիտի խօսի։

Վեհ. Կաթողիկոսի հրամանին համաձայն, Գեր. Սարաճեան մի քանի օր ալ Փարիզի, Լոնտոնի և Մանչեսթըրի հայ գաղութներին մէջ անցնելով հոգեւորապէս պիտի մխիթարէ զանոնք և Մանչեսթըրի եկեղեցիին մէջ մի ձեռնադրութիւն ալ կատարէ յետոյ պիտի անցնի երթայ իր առաջնորդական թեմը ուր ժողովուրդն կարօտալիր կը սպասէ Նորին Սրբազնութեան գալստեան, ինչպէս հաղորդած էր Ուսթըրի մեր թղթակից Արմենիան Հրդ թուով։

ՀԱՑԵՐ Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Հնդկաստանէն մեր թղթակիցներէ մին հաղորդելով մեզ այն ուրախալուր թէ հնդկաբնակ մեր երիտասարդ գրագէտներէ մին, Տիար Մեսրովբ Յ. Սէթեան, անդամ ընդունուած է մեծահամբաւ «Ասիական ընկերութեան Պէնկալի»(Asiatic Society of Bengal), հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է այդ ընկերութեան և իր նոր անդամակից հայ գրագէտին վրայ։

Տ. Մեսրովբ Սէթեանի հայրը քեռորդին է մեր անուանի բանաստեղծ և պատմագէտ Մեսրովբ Թաղիադեանցին որ հնդկահայ գաղութին մէջ տպարաններ բացուած և լրագիր ու դիրքեր հրատարակուած ժամանակ գլխաւոր գործիչներէ մին եղած է, իր հմտութեամբ և հրապուրիչ ոճով մեծ մղում տալով հայ գրականութեան և հայրենասիրական զգացմանց։ Երիտասարդ Տ. Մ. Յ. Սէթեանն ալ իր հմտութեամբ, եռանդով և աշխատասիրութեամբ ցոյց կուտայ որ Թաղիադեանցի արժանաւոր շառաւիղ մ'է, հնդկաստանի հայ գաղութին մէջ վերընձիւղուած։ 1895ին արդէն ընտրուած էր «Կալկաթայի հաւատարած նի հայերէն լեզուի քննիչի»(Armenian Examiner to the University of Calcutta) պաշտօնին որ կը վարէ ցայժմ և քանի որ մնայ այնտեղ։ Բիչ յետոյ հրատարակեց իր մէկ աշխատասիրութիւն, «Հնդկաբնակ Հայերի պատմութիւն»ը (History of the Armenians in India) որ Հնդկաստանի հայ գաղթականութեան պատմութիւնը կը ներ. կայացունէ սկզբէն մինչև մեր օրերը(1)։ Այս գիրք որի ճակատը կը զարդարէ կլատեթոնէ մէկ նամակը, մեծապէս գնահատուեցաւ ամենքէն։

Բէնկալի Ասիական ընկերութիւնը որին անդամ ընդունուած է մեր հայ բենակից գրագէտը, իր տեսակի մէջ առաջին կարգի ընկերութիւնն է համրող Հնդկաստանի և Արեւելքի մէջ։ Իրեն յատուկ ճոխ մատենադարան ունի եւրոպական և արեւելեան գիրքերով և հետզհետէ աւելի կը ճոխանայ առնկրիտ, պարսիկ, արաբ և Հնդկաստանի ուրիշ հնագարեան լեզուների ձեռագիրներով։ Ընտիր հաւաքածոյ ունի հին դրամներէ և լուսանկարհազուագիւտ պատկերներիորոնք պատմական անձնաւորութիւններ և վայրեր կը ներկայացունեն։ Ընկերութիւնը իրեն սեփական մի թերթ ալ կը հրատարակէ որի անունն է Journal of the Asiatic Society of Bengal և որի խմբագիրներն ու աշխատակիցներն են իր անդամները, ուսուցիչները, գիտնականներ և անուանի անձնաւորութիւններ։

Ընկերութիւնը իր հաստատութենէն ի վեր (1784) երկու հայ անդամ միայն ունեցած է. առաջինն էր բարեխիղճատակ Յովհաննէս Ալմասեան, կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանի հայերէնի ուսուցիչը և երկրորդն եղած է այժմ Տ. Մեսրովբ Յ. Սէթեան։

ՊԱՐՕԿԱՑՈՑՆԻ ԽՈՀԱՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թէհրանէն հեռագիրը իմացուցած էր որ Դաւրէժի մէջ ծագած խռովութիւնները վերանորոգուեր են։ Օգոստոս 27ին «Թայմզ»ին եկած հեռագիրը մը կըսէ թէ դեռ կը շարունակուին խռովութիւնները. 15 մարդ ըսպաննուած և 3 տուն բոլորովին քանդուած են։ Ամբոխին զրգռութիւնը ցորենի գլխաւոր մենաճառներին (մանուրապազ) դէմ է որոնք հացի թանգութեան պատճառ եղած են, Պարսիկ հոգևորականներն ալ այդ զրգռութեան և յուզումին մէջ մատնուին։

Ամբոխին առաջին յարձակումը ըսկսած է յուլիս 28/9 օգոստոսի ուրբաթի օր երբ թագաժառանգ իշխանը, Ամիր Նիզամը և ոստիկանապետը քաղաքը չէին գտնուեր, ամարանոցները գնացած էին։ Ամբոխին մեծ մասը կը կազմէին թիւրք կինեըն որոնք փայտերով և սուրերով զինուած յարձակեցան հացի փուռերին վրայ և կողոպտեցին հացերը։ Ամեն մարդ վախնալով խանութները փակեցին և վաճառ չուկայէն։

Եկած տեղեկութիւններին նայելով, այս խռովութիւնների երեսէն, որոնք տնտեսական պատճառներէ յառաջացած են, հայ ազգին փորձանք մը պատահած չկայ։

ԿՐԷՏԷ

Կրէտէ գտնուող միջազգային ծովակալները իրենց կառավարութիւնները հրաման ստացած են օգոստ. 22ին որ տասանորդի տուրքերն իրենք հաւաքեն, կղզիի առժամանակեայ կառավարութեան ծախքերն հոգալու համար։ Այս լուր հաղորդուեցաւ կըրէտէի ազգային ժողովի գործադիր մասնաժողովին որին մեծ գոհունակութիւն պատճառեց. բայց Իսմայիլ պէյ և թիւրք կառավարութիւնը բողոքեցին ատոր դէմ։

Հիմա կաշխատին այնպէս կարգադրել որ մաքսատուրքերն ալ Եւրոպացի ծովակալներն առնեն կղզիի հաշուին համար և կըսուի թէ մեծ տերութիւնների մեծամասնութիւնն իմացուցեր է արդէն թէ ատոր դէմ իրենք ոչ մի առարկութիւն չեն ըներ։

ԱՆԳԼԻԶԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔ

Լոնտոնէն օգոստ. 27ին կը հաղորդեն հետևեալները.

«ՏԷյլի Մէյլ»ի Բէքինի թղթակիցը կիմացունէ թէ գործերի վիճակը յանկարծ ծանրացած է։ Ջունկ-լի-համէն հետ յարաբերութիւններն այն աստիճան լարուած են որ խզումը մօտալուտ կերեի։ Անգլիական գեսպան Սըր Բլօտ Մակ Տօնալտ իմացուց չինական կառավարութեան որ Անգլիան առաջարկներէն ամենափոքրին անգամ մերժումը իբրև պատերազմի պատճառ պիտի նկատուի։

Դեսպանը իր ըսածներին աւելի նշանակութիւն տալու համար, Անգլիական նաւատորմիղը Վէյ-Հայ Վէյ և Չօնկ Քօնկ համախմբել տուաւ։ Անգլիական բոլոր այն մարտանաւները որոնք 5000 տոկառաչափէն պակաս տարողութիւն ունին, Եանկ Զի մտած են։ Նաւային այդ ցոյց Չինաստանի դէմ միայն ուղղուած է։

Կիսապաշտօնական մի ծանուցագիր կըսէ թէ Անգլիան և Ռուսիան միջև յարաբերութիւնները իրենց բարեկամական վիճակի մէջ կը մնան։

Լորտ Սալզպըրի կը պնդէ չինական կառավարութեան վրայ որ ինք պէտք եղած դիմումներն ընէ խնդրին մէջ չահ ունեցող տերութիւններուն որպէսզի անգլիական ազդեցութեան չրջանակը ճանչնան։ Ռուսիա կրնայ պահպանել իր ստացուածները Մանչուրիի մէջ. բայց պէտք է որ ինք ալ Անգլիաի գերագանցութիւնը ճանչէ Եանկ-Զէի հովտին մէջ։

«ՏԷյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կըյայտէ թէ բանակցութիւնները Բէքինի մէջ չէ միայն որ կը լինին, այլ և Բէթերսպուրկի ու Բէքինի միջև։

Մի քանի օրէ ի վեր արտակարգ

---

(1) Այս անգլիերէն գիրք (History of the Armenians in India, from the earlist times to the present day, by Mesrovb J. Seth) ծախու կը գտնուի նաև Ամենիաի խմբագրատան մէջ։ Գինն է, Մարսէյլի մէջ, 5 Ֆրանք. Մարսէյլէն դուրս, փոստի ծախքը միասին հաշուելով, 5 Ֆր. և 50 սանթիմ։

որ Խաչակիրներուն առաջին արշաւանքին գլուխ կանգնեցաւ և Երուսաղէմի առաջին քրիստոնեայ թագաւորն եղաւ (1099)։

ԽՄԲ. ԱՐՄ.

գործունէութիւն կը տիրէ Զաթամի մէջ։ Ամեն բան ցոյց կուտայ թէ Զինաստանի հետ կռուի մը պատահակա-նութեան կը պատրաստուին։ Նաւա-յին հետեւակազօրքերի մի խումբ ե-րկու Ալպեր ծօքսէն ճանբայ ելաւ «Պրիթանիա» փոխադրանաւով վէյ-հայ-վէյ երթալու համար։ Զօրքերը շոգենաւ մտած առեն, ժողովուրդը պատերազմասիրական անկարադրելի ոգևորութեամբ ցոյցեր ըրաւ իրենց։

Նմանապէս Բօրթամուրի և Բլի-մուրի նաւահանգիստները հրաման-ներ գնացած են որ պատրաստ գըտ-նուին, ծովային նախարարութենէն առաջին պատգարարութիւնը առուածին պէս, օդնական զօրքերը ճանբայ հա-նելու և պաշար ու առզամբերք ղէր-կելու։

«Տէյլի Մէյլ» կըսէ խմբագրական մի յօդուածի մէջ. «Այսօր Զինաս-տանէն մեր ստացած լուրերը անչուշա լուրջ են և ասկի քաջալերիչ քան թէ մինչև այժմ մեր ստացածները։ Այս տեղեկութիւնները առնելով, պէտք է Անգլիացիներն ալ երտերը յուսադրուին թէ մեզ համար ամեն բան կորած չէ Զինաստանի կայսրութեան մէջ։»

«ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ ԳԱՆՁԱՆԱԿ»Ի ՆՈՒԷՐԸ

Մեր բամնորդագրութեան պայ-մաններին մէջ յայտարարուած էր թէ անոնք որ 14րդ շրջանի բամնորդա-գին 20 ֆրանքը մեզ կը հասցունեն, ամենէն ուշը, մինչև օգոստոս ամսի վերջը, իրենց նուէրը կը ղրկուի 1 «Խնայողական գանձանակ Ամերիկա լրագրի»։

Արդ այսօր օգոստոսի 31ը լինելով, յետին պայմանաժամն ալ վերջացած է։

Այսուհետև «Խնայողական գանձա-նակ»ն ստանալ ուզողը պէտք է կամ-խիկ ղրկէ անոր արժէքը 2 ֆրանք· իսկ արձանագրուած (recommandé—registered) ղրկուելն ուզողը պէտք է ղրկէ փոստի արձանագրութեան ծախքն ալ որ է 25 սանթիմ։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուսիոյ կայսրն ու կայսրուհին Բէթերսպուրկէն Մոսկուա եկան օ-գոստոս 27ին և հետևեալ օր, կիրակի, Ալեքսանդր Բ ազատարար կայսրի յիշատակին կանդնուած արձանի բաց-ման հանդէսին նախագահեց Նիքոլա կայսրը։ Զարն այդ առթով հրատա-րակած իւքային մէջ մեծ դովեստով յիշատակեց իր պապի, Ալեքսանդր Բ-ի կատարած մեծ գործը, ճորտերի ազատութիւնը։ Գիւղացիներն կողմէն հանդէսին մասնակցելու համար Մոս-կուա եկած պատուիրակութիւններին մի չքեղ ճաշկերոյթ տրուեցաւ պա-լատին մէջ։

Նիքոլա կայսրն այսօր Սևաստոպոլ հասած կը լինի. անկէ կերթայ Եալ-թա ուր ժամանակ մը ծնալ մտադիր է։

— Ալմանիոյ պատերազմական նոր եւմատացոյցին մէջ վարկեր պիտի ա-ռաջարկուին հեռագրողներէ նրեք նոր վաշտեր կազմելու, ռահվիրայնե-րի վաշտերի թիւն աւելցունելու և օ-դապնացնների մի նոր խումբ կազմա-կերպելու համար։

— Պէրլինէն կը հեռագրեն Լոնտո-նի «Տէյլի Նիւս»ին թէ ալմանական շատ մը մարտանաւեր պիտի զինուին արագաձիգ թնդանօթներով։

— Յանիմարքայի թագուհիին հի-ւանդութիւնը շատ ծանրացած է։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Եթէ կայ արտասահմանի մէջ այն-պիսի վարպետ խեղաբոյժ (խրբրնաի) մը որ կրնայ միասուած թևս շտկել, կը խնդրեմ ինձ հետ բանակցութեան մտնել։ Թևիս կոտրած տեղն է ար-մունկիս և դաստակիս մէջտեղը որ եր-կու տարի առաջ շտկելու համար բը-ժիշկներն անհոգութեամբ իրար վրայ դրեր են ոսկորները, փոխանակ քով քովի կցելու, և ինացած է այժմ գրէթէ անգործածելի։

Լսած ենք թէ շատ վարպետ հայ խեղաբոյժներ կը գտնուին կ. պոլսի մէջ որոնք 10–12 տարուան կոտրած և ծուռ չինուած մասերը նորէն կը կոտրեն և բոլորովին կառողջացունեն։ Եթէ սասնցմէ մէկը կը գտնուի այժմ արտասահմանի մէջ որ կարող է թևս նորէն բուժել և կապահովցունէ պիս, կը խնդրեմ բանակցութեան մտնել ուղղակի ինձ հետ։

Հասցէս

Stephen Yeranian
8, Delhi str.
PROVIDENCE R. I.
(Etats-Unis d'Amérique)

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒՓԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուփալեանի հրատարա-կած գիրքերուն վրայ ժամնաւոր պէտք կը լինի Գարսկատանի Հայերին հա-մար որոնց կը ղրկուի փոկագծի մէջ նշանակուած գիներուն։

Ա. ՀԱՅ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒԿԻ ՄԸ (Մպառած)
Բ. ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻ »
Գ. ՅԱՂՄՈՍ ԽՈՐԱՑԵԼԻ »
Դ. ԱԶԱՑՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՈՏԱՄ-ԲԱՊԵՏԱՑ (Մպառած)
Ե. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՔՇՈՒԱՌՆԵՐԸ.—(Հայաս-տանցիներէ պանդխտութեան տխուր հետեւանքներն սեղ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով։) Գին (90 անթմ.) 1 ֆրանք 20 անթմ.
Զ. ԳԱՄԱՌ ՔԱՔԻՈՑ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենէն աւագտե-լուեց (Մպառած)
Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԷՆՔԸ ՅԱՃԽԱՀԱՑԱՍՏԱՆՈՒՄ (Չպատած)
Ը. ԹԻՒՐՔԻԱՒ ՀԱՑԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱ-ՑԻՆԵՐ (Թիւրքիոյ Հայերին և իրենց դրացի ազգերը վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետա-քրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պա-րունակէ։ Թիւրքահայաստանի մէջ բը-նակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչներուն թիւրն բազդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է առաջարկին վերջը։) Գինն 50 սանթիմ (35 սանթիմ)։
Թ. «ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՑՈՒՇԱՐԱՐ (Ամենիայի 32 տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորո-վին սպառած և մեծ պետքն ժամանակ շատերի հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ շրջանի էջ 32 Փօսթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն դէթ 30ի չափ ամփոփ-ուած են Ցուշարարի մէջ որ ուրիշ ա-դրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ) (1 ֆրանք)։ 1 ֆր. 40 սանթիմ
Ժ. ՎՐԷԺ (Գուլկաբեան մէջ Թիւրքերէն արած բարբարոսութիւններէն մի փոք-րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Գուլկարներն ի՛նչպիսի մի-ջոցներէ դիմած են իրենց վրէժ լու-ծելու համար)։ (15 անթիմ) ,20 անթմ
ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՑԱՐԻՍ (Ցունաստանի մէջ Թիւրքերէն արած բարբարոսութիւն-ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա-յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն ի՛նչպիսի միջոցներէ դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար), (0,15սանթիմ) 20 սանթիմ։

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐՔԵՐ

Ամերիայի խմբագրատան մէջ ծախու կը գտնուին հետեւեալ գիր-քերը որոնց առջեւ նշանակուած գի-ներին մէջ հաշուուած է նաև ղրկե-լու փոստի ծախքը։

Ծրարները ապահովագրուած (recommandé-registered) ստանալ ու-զողները պէտք է որ ամեն մէկ ծրա-րի (մինչեւ 2 քիլօ) համար 25 սանթիմ ապահովագրութեան ծախքը վճարեն։

— ՊԻՏԱՆԻ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ. (Յատկապէս պատրաստած Ամերի-կայի Միացեալ Նահանգաց Հայ գաղ-թականներուն կեանքի, ժամանակի և դրամի խնայողութիւն ընել տալու հարկ եղած դիւրութիւններն ընծա-յելու համար։) Աչխատասիրեաց Պետրոս Ռ. Թորոսեան. Տպագր. Նիւ Եորք, Էլիաս Թալաւ և ընկ. 1897։ Ամերիկա դնացող Հայերին և կամ արդէն հոն գտնուողներուն համար շատ կարևոր գիրք է։ Գինն է 1 ֆրանգ և 25 սանթիմ։

ՄԻ ԳՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՄԷՐ (ՉԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՑԱՆՈՎ)

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ԹԱՐԳՄԱՆՑԱ
ՊՆՐՑԻՉ ՓՈՐԹՈՒՓԱԼԵԱՆ
1894

Պուլկարիոյ անկախութեան հե-րոսներէ մէկին, Չաքարիա Սթոյա-նովի, որ իր ընդունակութեան շնոր-հով յաջոդեցաւ մի լռանաբնակ պիւ-դայի հովուի պարզ վիճակէն հետզ-հետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յե-ղափոխական գործիչ, խմբագրապետ և վերջապէս ազատ Պուլկարիոյ Ազ-գային ժողովի նախագահ դառնալ, խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրու-թիւն է, ուր ուշադրութեան արժանի տեղեկութիւններ կան նաև Պուլգա-րիոյ Թիւրքի լուծէն ազատելու աշ-խատող պուլկար հայրենասէր յեղա-փոխականներէ դործունէութեանը մա-սին։ Սկիզբը դրուած է նաև հեղի-նակին, Բրօֆէսէօր Լուի Լըժէի, և Թարգմանչին միջև եղած թղթակ-ցութիւնը այս դրքի հայերէն Թարգ-մանութեան առթով։

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ իր յառաջաբանի վերջ թէ «Զար-մանք պիտի պատճառէ ինձ եթէ ըն-թերցողներէ հետաքրքրութիւնը չարժի պետական մարդ դարձած մի գիւղացիի այս վաւերական պատմու-թեան վրայ։»

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ 1 ֆրանգ և 40 սանթիմ։

Տարածելու համար մեծ քանակու-թեամբ առնողներին 25 % պեղչ կը լինի։

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 ֆրանգ է։)

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՕԼՍՈՑ ՀԱՑՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱՒՆՈՒԱՆ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ԳՐՅԱ ԱՊԼԱԲՈՒՆ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ապրուստ-ուած վարքուբարքով որչա՛փ չարիք-ներու պատճառ դարձած է և վերջ ի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպանուած և անհետացած է աշ-խարհէ։ Գինն 1 ֆրանգ, (75 սանթիմ)։

Լոյս տեսաւ
ՐԱՖՖԻԻ
ՍԱՄՈՒԷԼ
պատմական վէպը
Ա. Բ. Գ. Գիրք
Հեղինակի վերջին պատկերով
Գինն է 7 շիլինգ

Իսկ «Դաւիթ-Բէկ» հատոր Ա, Բ և Գ վերջաբանով և «կայծեր» հատոր Բ. լիակատար, լոյս պիտի տեսնեն ներկայ տարուան ընթացքում, որոնց բաժանորդագրութիւնը չարունակ-ւում է. երկու գրքի միասին բաժա-նորդագինն է՝ 10 շիլինգ. իսկ լոյս տեսնելուց յետոյ կարժենան 14 շիլինգ։

Ցանկացողները թէ՛ Սամուէլի և թէ՛ Րաֆֆիի միւս երկերի համար, կարող են դիմել այս հասցէին

Mme Raffi
270, Uxbridge Road.
Shepherd's Bush,
London W.

ՅՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒՓԱԼԵԱՆ

ՄԱՐՍԷԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille.— Imprimerie et Papeterie du Midi
Quai du Canal, 9